

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje
lica odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991. godine

Predmet br. IT-95-9/1-S

Datum: 31. juli 2001.

Original: engleski

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM

U sastavu: sudija Patrick Robinson, predsjedavajući
sudija Richard May
sudija Mohamed Fassi Fihri

Sekretar: g. Hans Holthuis

Presuda od: 31. jula 2001.
TUŽILAC

protiv

STEVANA TODORVIĆA

PRESUDA O KAZNI

Tužilaštvo:

gđa Nancy Paterson
g. Gramsci Di Fazio

Odbrana:

g. Deyan Brashich
g. Nikola Kostich

SADRŽAJ

I. UVOD I HRONOLOGIJA POSTUPKA	1
A. UVOD	1
B. SPORAZUM O IZJAŠNJAVANJU O KRIVICI	3
C. POTVRDNO IZJAŠNJAVANJE O KRIVICI	6
D. POSTUPAK ODMJERAVANJA KAZNE	6
II. POTVRDNO IZJAŠNJAVANJE O KRIVICI KAO OSNOV ZA OSUĐUJUĆU PRESUDU	8
III. ODMJERAVANJE KAZNE	9
A. PRIMJENJIVO PRAVO	9
B. FAKTORI ODMJERAVANJA KAZNE	10
1. Opšti faktori	10
2. Težina zločina	11
(a) Preliminarna pitanja	11
(b) Krivično ponašanje koje čini osnov za osuđujuću presudu	12
(i) Nasilno preuzimanje vlasti u opštini Bosanski Šamac	12
(ii) Ubistvo, seksualni nasrtaji i učestala prelaćivanja	12
(iii) Protivpravno lišavanje slobode, zatočavanje i zatvaranje bosanskih Hrvata, bosanskih Muslimana i drugih nesrpskih civila u nehumanim uslovima	14
(iv) Surovo i neljudsko postupanje s bosanskim Hrvatima, bosanskim Muslimanima i drugim nesrpskim civilima, uključujući prelaćivanje, mučenje, slanje na prisilni rad i zatočenje u neljudskim uslovima	14
(v) Ispitivanje bosanskih Hrvata, bosanskih Muslimana i drugih nesrpskih civila koji su uhapšeni i zatočeni te prisiljavani da potpišu lažne i iznuđene izjave	14
(vi) Deportacija, prisilno preseljenje i protjerivanje bosanskih Hrvata, bosanskih Muslimana i drugih nesrpskih civila, uključujući žene, djecu i starce, iz njihovih domova i sela putem sile, zastrašivanja i prinude	15
(vii) Izdavanje naredbi i direktiva kojima su kršena prava nesrpskih civila na jednakost pred zakonom i kojima se narušavalo ostvarivanje njihovih temeljnih i osnovnih prava	15
(viii) Beobzirno razaranje, pustošenje i pljačkanje imovine nesrpskih civila velikih razmjera, uključujući njihove stanove, poduzeća, ličnu imovinu i stoku	15
(c) Otežavajuće okolnosti	16
(i) Argumenti strana	16
(ii) Diskusija	17
a. Nadređeni položaj optuženog	18
b. Način na koji su neki od zločina počinjeni	18
(d) Zaključak	19
3. Olakšavajuće okolnosti	19
(a) Argumenti strana	19
(b) Diskusija	21
(i) Potvrдно izjašnjavanje o krivici	21
(ii) Značajan stupanj saradnje	23
(iii) Kajanje	24
(iv) Smanjena uračunljivost	25
4. Opšta praksa u pogledu zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije	26
(a) Argumenti strana	27
(b) Diskusija	28

IV. KAKO JE PRETRESNO VIJEĆE ODMJERAVALO KAZNU.....	30
A. ZAKLJUČCI.....	30
B. URAČUNAVANJE VREMENA PROVEDENOG U PRITVORU.....	31
V. DISPOZITIV	32

I. UVOD I HRONOLOGIJA POSTUPKA

A. Uvod

1. Optuženi Stevan Todorović stigao je u pritvor Međunarodnog suda za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. (dalje u tekstu: Međunarodni sud) 27. septembra 1998. Nalog za hapšenje optuženog izdan je 21. jula 1995., nakon potvrde optužnice protiv Stevana Todorovića i još petorice optuženih koju je sudija Vohrah dao istog dana. Optuženi Stevan Todorović optužen je po 15 tačaka za teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. godine¹, kršenja zakona i običaja ratovanja, odnosno zločine protiv čovječnosti po članovima 2, 3 i 5 Statuta Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Statut), koji se svi odnose na događaje koji su se desili na području Bosanskog Šamca, u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, u ljetu 1992. godine.

2. Godine 1998., optuženi je živio u Saveznoj Republici Jugoslaviji (Srbija i Crna Gora) (dalje u tekstu: SRJ), kad je, tvrdi se, otet i protiv svoje volje odveden u Bosnu i Hercegovinu. Nije sporno da je optuženi predan Stabilizacionim snagama (SFOR-u) u zračnoj bazi u Tuzli, Bosna i Hercegovina, gdje je uhapšen i doveden u pritvor Međunarodnog suda. Prilikom prvog stupanja pred Sud 30. septembra 1998. godine, optuženi se negativno izjasnio o krivici po svim tačkama optužnice. Optuženi je zatim osporio zakonitost svog hapšenja i pritvora i započeo niz postupaka tražeći da bude pušten i vraćen u SRJ.

¹ Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu od 12. augusta 1949. (dalje u tekstu: Ženevska konvencija I); Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru od 12. augusta 1949. godine (dalje u tekstu: Ženevska konvencija II); Ženevska konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12. augusta 1949. godine (Ženevska konvencija III); Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica u vrijeme rata (dalje u tekstu: Ženevska konvencija IV), (dalje u tekstu: Ženevske konvencije).

3. Optužnica protiv optuženog je dodatno² izmijenjena u decembru 1998. (Druga izmijenjena optužnica, dalje u tekstu: optužnica³), na način da se Stevan Todorović tereti za: progone na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, deportaciju, ubistvo, nečovječna djela, silovanje i mučenje (zločini protiv čovječnosti); protupravnu deportaciju ili preseljenje, hotimično lišavanje života, hotimično nanošenje velikih patnji i mučenje ili nečovječno postupanje (teške povrede Ženevskih konvencija); te ubistvo, surovo postupanje, ponižavajuće i degradirajuće postupanje i mučenje (kršenja zakona i običaja ratovanja). Sva krivična djela za koja se tereti u optužnici su, tvrdi se, počinjena u periodu od aprila 1992. do decembra 1993. godine.

4. Prilikom sljedećeg stupanja pred Sud u svrhu izjašnjavanja o krivici na osnovu optužnice, 21. januara 1999., optuženi se ponovo negativno izjasnio o krivici po svim tačkama optužnice. Taj stav je zadržao do 29. novembra 2000., kada su njegovi zastupnici i Tužilaštvo (dalje u tekstu: optužba) podnijeli zajednički podnesak kojim se Pretresno vijeće obavještava o sporazumu između strana u vezi sa potvrdnim izjašnjavanjem optuženog o krivici po prvoj tački optužnice (progon)⁴ i povlačenjem svih drugih tačaka optužnice protiv njega. Uslov sporazuma bio je takođe da odbrana povuče sve još neriješene podneske, uključujući razna osporavanja zakonitosti hapšenja.

5. Optuženi je stupio pred sudiju Robinsona 13. decembra 2000. i potvrdno se izjasnio o krivici po tački 1 optužnice. Sudija Robinson je primio na znanje potvrdno izjašnjavanje o krivici i stvar prosljedio punom sastavu Pretresnog vijeća, u skladu sa pravilom 62 (vi)(b) Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Pravilnik). Na istom pretresu optužba je formalno potvrdila svoju namjeru da povuče preostale tačke optužnice, a odbrana je potvrdila svoju namjeru da povuče tri još neriješena podneska koja se tiču zakonitosti hapšenja optuženog. Optužba

² Optužnica je prvi puta izmijenjena u augustu 1998. godine iz proceduralnih razloga.

³ Optužnica je dodatno korigirana 25. marta 1999. na osnovu naloga Pretresnog vijeća izdanog 19. marta 1999. kako bi se otklonilo navođenje pseudonima optuženika.

⁴ Član 5 Statuta utvrđuje kako slijedi: "Međunarodni sud je ovlašten da krivično goni osobe odgovorne za sljedeća krivična djela.....h) progoni na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi".

je nadalje pojasnila da sada traži samo odgovornost Stevana Todorovića na osnovu člana 7, stava 3 Statuta, u vezi sa navodom o mučenju Omeru Nalića, na kojem se zasniva optužba za progon iz tačke 1 optužnice.⁵ Optuženi je 24. januara 2001. pred Pretresnim vijećem u punom sastavu ponovio svoje potvrdno izjašnjavanje o krivici i Vijeće ga je tog datuma proglasilo krivim.

6. Optužba je 23. januara 2001. podnijela zahtjev da se povuku preostale tačke optužnice, a odbrana je 24. januara 2001. podnijela formalni zahtjev da se povuku podnesci koji se odnose na zakonitost hapšenja. Postupak protiv Stevana Todorovića formalno je odvojen od postupaka protiv drugih optuženih imenovanih u optužnici, nalogom od 24. januara 2001. Pretresno vijeće⁶ je primilo pismene podneske o odmjeravanju kazne u aprilu 2001. i 4. maja 2001. saslušalo usmene argumente.

B. Sporazum o izjašnjavanju o krivici

7. Uslovi sporazuma između optuženog i optužbe sadržani su u povjerljivom i *ex parte* “Zajedničkom prijedlogu za razmatranje Sporazuma o izjašnjavanju o krivici između Stevana Todorovića i Tužilaštva” podnesenom 29. novembra 2000. i izmijenjenom zajedničkim korigendumom podnesenim 26. januara 2001. (dalje u tekstu: Sporazum o izjašnjavanju o krivici). Detaljna činjenična osnova za optužbe i učestvovanje optuženog u tim događajima sadržana je u daljnjem povjerljivom dokumentu pod naslovom “Činjenična osnova optužbi po kojima se Stevan Todorović potvrdno izjasnio o krivici”, koji je zajednički podnesen 5. januara 2001. (dalje u tekstu: Činjenična osnova) prema uputama sudije Robinsona.

⁵ Daljnje pojavljivanje, 13. decembar 2000. (dalje u tekstu: daljnje pojavljivanje), stranica transkripta (dalje u tekstu: T.) 786.

⁶ U vrijeme potvrdnog izjašnjavanja o krivici, članovi Pretresnog vijeća su bili sudija Robinson, kao predsjedavajući, sudija Hunt i sudija Bennouna. Nakon što se sudija Bennouna povukao s dužnosti Međunarodnog suda, sa 28. februarom 2001., te u skladu sa nalogom predsjednika o imenovanju sudija u Pretresno vijeće, izdanim 20. marta 2001.,

8. Dana 26. februara 2001., Pretresno vijeće je donijelo odluku kojom prihvata povlačenje, bez odricanja budućih prava, tačaka 2 do 27 optužnice, ostavljajući optužbi pravo da traži ponovno unošenje tih tačaka ako optuženi u potpunosti ne ispuni Sporazum o izjašnjavanju o krivici, te takođe povlačenje svih podnesaka odbrane Pretresnom vijeću, bez odricanja budućih prava. Odlukom se i odbrani ostavlja pravo da ponovi takve podneske ukoliko optužba ocijeni da optuženi nije u potpunosti ispunio uslove iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici te ako u skladu s tim ponovno unese odgovarajuće tačke.

9. U Sporazumu o izjašnjavanju o krivici, optužba i Stevan Todorović prihvatili su određene činjenice kao istinite i kao činjeničnu osnovu za potvrdno izjašnjavanje o krivici. One uključuju premlaćivanje i ubistvo Ante Brandića 29. jula 1992. godine; naređivanje šestorici muškaraca da jedan drugom izvrše *fellatio* u policijskoj stanici u Bosanskom Šamcu, u tri navrata, u maju i junu 1992. godine; premlaćivanje Envera Ibralića, Hasana Jašarevića, Omera Nalića i svećenika Jozе Puškarića oko 29. jula 1992. godine; premlaćivanje Silvestra⁷ Antunovića oko 15. jula 1992.; i višekratna premlaćivanja Hasana Bičića, Kemala Bobića, Hasana Čeribašića, Abdulaha Drljačića, Zlatka Dubrića, Roka Jelavića i Hasana Subašića u periodu između 17. aprila i 21. novembra 1992. godine. Osim toga, potvrđeno je da je Stevan Todorović naređivao i sudjelovao u protivpravnom zatočavanju i surovom i nečovječnom postupanju prema bosanskim Hrvatima, bosanskim Muslimanima i drugim nesrpskim civilima, da je trojici ljudi kojima je bio nadređen naredio da muče Omera Nalića na dan ili oko 19. juna 1992., da je naredio i učestvovao u ispitivanju zatočenih lica i prisiljavao ih da potpisuju lažne i iznuđene izjave, naređivao i učestvovao u deportaciji i prisilnim preseljenjima, te izdavao naređenja i direktive koji su kršili pravo nesrpskih civila na jednakost pred zakonom i narušili njihova temeljna prava.

članovi Pretresnog vijeća zaduženog za donošenje presude o kazni bili su sudija Robinson, kao predsjedavajući, sudija May i sudija Fassi Fihri.

⁷ Piše se i "Silvester" i "Silvestar", Sporazum o potvrdnom izjašnjavanju o krivici, dodatak A, par. 3c.

10. Stevan Todorović je izjavio da se time što se potvrdno izjasnio o krivici, dobrovoljno odrekao nekih svojih procesnih prava⁸ i odlučio u potpunosti saradivati s optužbom u odnosu na informacije i dokazni materijal u vezi s okolnostima oružanog sukoba u bivšoj Jugoslaviji od 1990. godine do danas koji su mu poznati.

11. Konačno, optužba i odbrana su se sporazumjele da će optužba preporučiti Pretresnom vijeću kaznu od najmanje pet, a najviše dvanaest godina zatvora, i da se nijedna strana neće žaliti na kaznu koju Pretresno vijeće odmjeri u okviru tog raspona.

12. Činjenična osnova detaljno utvrđuje dogovorene činjenice koje se tiču počinjenja krivičnog djela progona za koji se tereti u optužnici, naime: (a) prisilno preuzimanje gradova, mjesta i sela nastanjenih nesrpskim civilima od strane srpskih snaga; (b) ubistva,⁹ seksualne nasrtaje i učestala premlaćivanja nesrpskih civila zatočenih u raznim zatočeničkim logorima u regiji; (c) protupravno lišavanje slobode i zatočenje nesrpskih civila u nečovječnim uslovima na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi; (d) surovo i neljudsko postupanje prema nesrpskim civilima, uključivši premlaćivanje, mučenje, prisilni rad i zatočenje u neljudskim uslovima; (e) ispitivanje uhapšenih i zatočenih nesrpskih civila i prisiljavanje da potpišu lažne i iznuđene izjave; (f) deportacija, prisilno preseljenje i protjerivanje nesrpskih civila iz njihovih domova i sela; i (g) izdavanje naređenja i direktiva kojima su kršena prava nesrpskih civila na jednakost pred zakonom i kojima se narušavalo ostvarivanje njihovih osnovnih i temeljnih prava.¹⁰

⁸ Ova uključuju pravo da se negativno izjasni o krivici, pravo da se pretpostavlja da je nevin dok mu se na suđenju van razumne sumnje ne dokaže da je kriv, pravo na suđenje pred Međunarodnim sudom, pravo na suočavanje i unakrsno ispitivanje svjedoka koji svjedoče protiv njega, pravo obavezivanja na svjedočenje svjedoka u njegovu korist, odnosno pozivanje svjedoka pomoću *subpoene*, pravo da svjedoči ili da se brani šutnjom na suđenju i pravo da se žali na presudu o krivici ili na pretpretresne odluke. *Vidi* Sporazum o potvrdnom izjašnjanju o krivici, par. 4.

⁹ U optužnici se optuženi tereti za učestvovanje u "ubistvima" u množini (par. 34). Na pretresu pred sudijom Robinsonom održanom 13. decembra 2000., optužba je potvrdila da se radi o samo jednom ubistvu. Daljnje pojavljivanje pred Sudom, T. 785.

¹⁰ Optužnica, par. 34.

13. Činjenična osnova dogovorene činjenice potkrepljuje izjavama pet svjedoka koji bi bili pozvani na suđenje i priloženo joj je 17 dokumenata.

14. U činjeničnoj osnovi Stevan Todorović izjavljuje da je kao načelnik policije imao nadređeni položaj u odnosu na sve druge policajce u Bosanskom Šamcu, čime je priznao svoju odgovornost za djela svojih potčinjenih prema članu 7, stavu 3 Statuta.¹¹

15. Dana 4. maja 2001. godine optužba i odbrana podnijele su zajedničku izjavu kojom potvrđuju da je Stevan Todorović ispoštovao Sporazum o izjašnjavanju o krivici, te da je ostvario stepen saradnje s optužbom predviđen tim sporazumom.

C. Potvrдно izjašnjavanje o krivici

16. Na ročištima 13. decembra 2000. i 24. januara 2001., optuženi je potvrdio da je razumio optužnicu protiv njega, da su mu objašnjeni uslovi Sporazuma o izjašnjavanju o krivici i da ih je raspravio sa svojim braniocem, da ih razumije, te da su mu jasne posljedice vlastitog izjašnjavanja. Takođe je potvrdio da razumije da konačnu kaznu određuje Pretresno vijeće, bez obzira na uslove Sporazuma o izjašnjavanju o krivici. Optuženi je potvrdio da mu niko nije prijetio niti ga na bilo koji način prisiljavao da sklopi Sporazum o izjašnjavanju o krivici i da se o krivici izjasnio dobrovoljno.

17. Budući da se optuženi potvrdno izjasnio o krivici po tački 1 optužnice, dakle za progon, Pretresno vijeće je razmatralo da li je izjašnjavanje o krivici valjano i da li je prihvatljivo u skladu sa pravilom 62 *bis* Pravilnika. Uvjerivši se u činjeničnu osnovu navoda i razmotrivši okolnosti izjašnjavanja o krivici, Pretresno vijeće je prihvatilo potvrdno izjašnjenje o krivici i u skladu s tim oglasilo ga krivim.

D. Postupak odmjeravanja kazne

18. Nakon utvrđivanja rasporeda za podnošenje podnesaka u vezi s odmjeravanjem kazne, odbrana je zatražila da se pribave ljekarske potvrde kako bi potkrijepila moguće dokazivanje "smanjene uračunljivosti ili neuračunljivosti", ne kao odbrane od optužbi protiv njega, već kao faktor koji treba uzeti u obzir za ublažavanje kazne.¹² Pretresno vijeće je odobrilo medicinsko

¹¹ S tim u vezi treba, međutim, primijetiti da optužba Todorovića želi proglasiti odgovornim samo po članu 7 (3), na osnovu navoda o mučenju Omera Nalića. *Supra*, par. 5.

¹² "Prijedlog Todorovićeve odbrane o imenovanju sudskih vještaka, liječničkom pregledu, najavi smanjene uračunljivosti kao olakšavajućoj okolnosti kod utvrđivanja kazne i izmjeni naloga o rasporedu da bi se udovoljilo vremenskim ograničenjima", podnesen 20. februara 2001. (dalje u tekstu: Najava Todorovićeve odbrane o smanjenoj uračunljivosti).

vještačenje koje će obaviti psihijatar kojeg je imenovao Međunarodni sud te psihijatar kojeg je izabrala odbrana.

19. Podnesak optužbe o odmjeravanju kazne (dalje u tekstu: Podnesak optužbe o kazni) podnesen je 17. aprila 2001., a Podnesak odbrane o odmjeravanju kazne (dalje u tekstu: Todorovićev podnesak o kazni) podnesen je 26. aprila 2001. Odbrana u svom podnesku navodi da na pretres želi pozvati osam svjedoka i jednog od dva ljekara-vještaka da osobno svjedoče. Dana 27. aprila 2001., odbrana je podnijela razne dokumente u prilog tom zahtjevu, uključujući potvrde koje pokazuju da Stevan Todorović ranije nije bio kažnjavan, pisma namjere o budućem zapošljavanju i izjave 20 svjedoka o činjenicama i ličnosti optuženog. Izvještaj sudskog vještaka, dr. Lecić-Tosevski, psihijatra kojeg je izabrala odbrana, takođe je podnesen u tom trenutku (dalje u tekstu: izvještaj dr. Lecić-Tosevski).¹³ Izvještaj dr. Soyke, psihijatra kojeg je imenovao Međunarodni sud, podnesen je 3. maja 2001. (dalje u tekstu: izvještaj dr. Soyke).¹⁴

20. Dana 1. maja 2001. optužba je podnijela izjavu u kojoj izražava svoju namjeru da unakrsno ispita sve svjedoke odbrane i traži dopuštenje da pozove svog svjedoka. Odbrana je uložila prigovor da se taj svjedok pozove, s obrazloženjem da predloženi dokaz nije “relevantna informacija” u smislu pravila 100 Pravilnika i zatražila dozvolu da iznese dokaze kojima se pobijaju dokazi optužbe ako se tom svjedoku dozvoli da svjedoči.

21. Pretres za izricanje kazne održan je 4. maja 2001. Pretresno vijeće se prvo osvrnulo na pitanje saslušavanja svjedoka i utvrdilo da bi bilo pogrešno “dozvoliti u postupku izricanja kazne izvođenje dokaza koji na bilo koji način stavljaju u pitanje činjenice o kojima je postignut sporazum”.¹⁵ Izjave koje je podnijela odbrana u smislu prethodnog nekažnjavanja i budućeg zapošljavanja prihvaćene su bez unakrsnog ispitivanja. Izjave šest svjedoka koji su svjedočili o činjenicama, a koje je odbrana podnijela u svrhu ublažavanja kazne, prihvaćene su bez unakrsnog ispitivanja,¹⁶ no izjave četiri potencijalna svjedoka su odbijene jer su se odnosile na činjenice o kojima već postoji saglasnost i na pitanje odgovornosti optuženog. Prijedlog optužbe da pozove svog svjedoka odbijen je iz sličnog razloga.

¹³ “Medicinsko-psihijatrijski nalaz za Stevana Todorovića” koji je sastavila Dušica Lecić-Tosevski, liječnik, doktor nauka, vanredni profesor, pismeni izvještaj podnesen 27. aprila 2001. (dalje u tekstu: izvještaj Lecić-Tosevski).

¹⁴ “Psihijatrijski pregled Stevana Todorovića, rođenog 29.12.1957.” koji je izvršio prof. dr. Michael Soyka, pismeni izvještaj podnesen 3. maja 2001. (dalje u tekstu: Izvještaj dr. Soyke).

¹⁵ Pretres za izricanje kazne, 4. maj 2001. (Pretres za izricanje kazne), T. 2.

22. Što se tiče svjedoka o ličnosti optuženog, odbrani je dopušteno da pozove majku i sestru optuženog, s time da su sve ostale izjave prihvaćene bez unakrsnog ispitivanja. Pretresno vijeće je dozvolilo odbrani da pozove dr. Lecić-Tosevski i nakon toga je saslušalo završne riječi. U svojoj završnoj riječi, optužba je tražila da Pretresno vijeće odredi kaznu od 12 godina, što je gornja granica raspona koji je dogovoren Sporazumom o izjašnjavanju o krivici. Prije nego što je odbrana iznijela svoju završnu riječ, optuženi je dao izjavu kojom izražava svoje kajanje. Odbrana je tražila da Pretresno vijeće smanji kaznu na način da ona bude izraz uštede sredstava i značajne saradnje optuženog. Odbrana je Todorovićevim podneskom o odmjeravanju kazne već tražila od Pretresnog vijeća da odredi kaznu zatvora od pet godina.¹⁷ Pretresno vijeće je presudu odgodilo za kasniji datum.

II. POTVRDNO IZJAŠNJAVANJE O KRIVICI KAO OSNOV ZA OSUĐUJUĆU PRESUDU

23. Statut direktno ne govori o pitanju potvrdnog izjašnjavanja o krivici. Član 20, stav 3 Statuta jedino kaže:

Pretresno vijeće će pročitati optužnicu, uvjeriti se da se poštuju prava optuženog, potvrditi da optuženi razumije optužnicu i uputiti optuženog da se izjasni o krivici. Pretresno vijeće će zatim utvrditi datum suđenja.

24. Pravilo 62 *bis* Pravilnika, koje regulira potvrdno izjašnjavanje o krivici, utvrđuje kriterije koje treba primijeniti¹⁸, određujući da Pretresno vijeće potvrdno izjašnjavanje o krivici može prihvatiti samo ako se uvjerilo:

- (i) da je potvrdna izjava o krivici data dobrovoljno;
- (ii) da je potvrdna izjava o krivici dana upućeno;
- (iii) da potvrdna izjava o krivici nije dvosmislena; i

¹⁶ Izjave svjedoka br. 6, 7, 9, 10, 12 i 15 koje se nalaze u dodatku Todorovićevog podneska o odmjeravanju kazne.

¹⁷ Todorovićev podnesak o odmjeravanju kazne, par. 29.

¹⁸ Te kriterije je po prvi put utvrdilo Žalbena vijeće u predmetu *Tužilac protiv Dražena Edemovića*, predmet br. IT-96-22-A, Presuda, 7. oktobar 1997. (dalje u tekstu: Presuda po žalbi u predmetu *Erdemović*).

- (iv) da postoje dovoljne činjenične osnove za postojanje krivičnog djela i učestvovanje optuženog u istom, bilo na osnovu nezavisnih indicija ili toga što ne postoji nikakvo bitno neslaganje između strana u pogledu predmetnih činjenica.

25. Pretresno vijeće napominje da, u skladu s tim pravilom, potvrdno izjašnjavanje o krivici ne može predstavljati jedini osnov da se optuženi proglašeni krivim. Pretresno vijeće se, takođe, mora uvjeriti “da postoje dovoljne činjenične osnove za postojanje krivičnog djela i učestvovanje optuženog u istom”. U tom smislu Pretresno vijeće se može oslanjati ili na nezavisne indicije ili na nepostojanje “nikakvog bitnog neslaganja između strana u pogledu predmetnih činjenica”.

26. Ova presuda o kazni zasniva se na prihvatanju potvrdnog izjašnjavanja o krivici Stevana Todorovića od strane Pretresnog vijeća, na tome što se Vijeće uvjerilo u činjeničnu osnovu navedenih inkriminacija, te na osuđujućoj presudi koja je u skladu s tim optuženom izrečena po tački 1 optužnice za progon kao zločin protiv čovječnosti prema članu 5 Statuta.¹⁹

III. ODMJERAVANJE KAZNE

A. Primjenjivo pravo

27. Odredbe Statuta i Pravilnika koje se odnose na odmjeravanje kazne su sljedeće:

Član 24

Krivične sankcije

1. Krivične sankcije koje izriče pretresno vijeće ograničene su na kaznu zatvora. Prilikom određivanja kazne zatvora pretresno vijeće imaće u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije.
2. Prilikom izricanja kazni, pretresna vijeća uzimaju u obzir faktore poput težine krivičnog djela i individualnih prilika osuđenika.
3. Uz kaznu zatvora, pretresna vijeća mogu naložiti povrat eventualne imovine i imovinske koristi stečene kriminalnim postupanjem, uključujući i sredstvima prisile, pravim vlasnicima.

¹⁹ *Supra*, par. 17.

Pravilo 101

Kazne

- (A) Osoba proglašena krivom može biti osuđena na kaznu zatvora, uključujući i doživotnu kaznu zatvora.
- (B) Prilikom određivanja kazne pretresno vijeće uzima u obzir faktore spomenute u članu 24(2) Statuta, kao i faktore kao što su:
 - (i) sve otežavajuće okolnosti;
 - (ii) sve olakšavajuće okolnosti, uključujući i značajnu saradnju osuđenog s tužiocem prije ili poslije izricanja presude;
 - (iii) opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije;
 - (iv) koliko je osuđeni izdržao od bilo koje kazne koju je sud bilo koje države izrekao za isto djelo, kao što je spomenuto u članu 10(3) Statuta.
- (C) Osuđenom će se uračunati eventualno vrijeme koje je proveo u pritvoru čekajući na predaju Međunarodnom sudu ili čekajući na suđenje ili žalbeni postupak.

B. Faktori odmjeravanja kazne

1. Opšti faktori

28. Kao prvo, Vijeće napominje da, iako Žalbeno vijeće Međunarodnog suda drži da su retribucija i odvratanje osnovni principi izricanja kazni za međunarodne zločine,²⁰ po mišljenju Vijeća ti faktori orijentirani na svrhu kažnjavanja predstavljaju samo okvir na osnovu kojeg se pojedinom optuženom mora odmjeriti kazna.

29. Princip retribucije, ako uopšte treba da bude primijenjen u kontekstu odmjeravanja kazne, mora da bude shvaćen u smislu odražavanja pravičnog i izbalansiranog pristupa kažnjavanju za nedjela. To znači da odmjerena kazna mora da bude proporcionalna počinjenom nedjelu, drugim riječima, kazna mora odgovarati zločinu. Vijeće smatra da se taj princip odražava u tome što je Vijeće Statutom i Pravilnikom obavezano da uzme u obzir težinu zločina.

30. Žalbeno vijeće smatra da je odvracanje “element koji se opravdano može razmatrati pri odmjeravanju kazne”²¹ i štaviše potvrđuje “opšti značaj odvracanja kao faktor u odmjeravanju kazne za međunarodne zločine”.²² Pretresno vijeće smatra da to znači da je odvracanje jedan od osnovnih principa određivanja kazne, u smislu da kazne koje izriče Međunarodni sud moraju općenito imati vrijednost odvracanja u dovoljnoj mjeri da bi se osiguralo da oni koji pomišljaju na počinjenje sličnih zločina budu obeshrabreni da ih čine. U skladu s tim, iako priznaje važnost odvracanja kao opšteg faktora kod odmjeravanja kazni, Pretresno vijeće ne smatra odvracanje ključnim faktorom kod odmjeravanja kazne u ovom predmetu.

2. Težina zločina

(a) Preliminarna pitanja

31. Član 24 Statuta propisuje da Pretresno vijeće, kod odmjeravanja primjerene kazne, uzme u obzir, *inter alia*, težinu krivičnog djela. Vijeća Međunarodnog suda su u svojim presudama konsistentna u tome da je težina krivičnog djela najvažniji faktor koji treba imati u vidu kod određivanja kazne.²³ Žalbeno vijeće je u predmetu *Čelebići* potvrdilo svoje “prihvatanje principa da je težina krivičnog djela prvenstveno polazište za odmjeravanje kazne.”²⁴ To je još konkretnije potvrđeno u izjavi Pretresnog vijeća u predmetu *Kupreškić*:

Kazne koje valja izreći moraju odražavati inherentnu težinu kriminalnog ponašanja optuženih. Utvrđivanje težine zločina zahtijeva razmatranje osobitih okolnosti predmeta, kao i oblik i stepen sudjelovanja optuženih u zločinu.²⁵

To uključuje razmatranje i krivičnog ponašanja koje čini osnov za osuđujuću presudu, i svih otežavajućih okolnosti.

²⁰ *Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog*, predmet br. IT-95-14/1-A, presuda, 24. mart 2000. (dalje u tekstu: Presuda po žalbi u predmetu *Aleksovski*), par. 185; *Tužilac protiv Delalića i drugih*, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. (dalje u tekstu: Presuda po žalbi u predmetu *Čelebići*), par. 806.

²¹ *Tužilac protiv Duška Tadića*, predmet br. IT-94-1-A i IT-94-1-Abis, Presuda o žalbi na kaznu, 26. januar 2000. (dalje u tekstu: Presuda o žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*), par. 48.

²² Presuda po žalbi u predmetu *Aleksovski*, par. 185. Nedavno je u predmetu *Čelebići* Žalbeno vijeće prihvatilo odvracanje kao faktor koji treba uzeti u obzir kod odmjeravanja kazne. *Vidi* Presudu po žalbi u predmetu *Čelebići*, par. 803.

²³ *Tužilac protiv Delalića i drugih*, predmet br. IT-96-21-T, Presuda, 16. novembar 1998. (dalje u tekstu: Presuda u predmetu *Čelebići*), par. 1225; *Tužilac protiv Kupreškića i drugih*, predmet br. IT-95-16-T, Presuda, 14. januar 2000. (dalje u tekstu: Presuda u predmetu *Kupreškić*), par. 852; Presuda po žalbi u predmetu *Aleksovski*, par. 182. *Vidi takođe* Podnesak optužbe o odmjeravanju kazne, par. 25.

²⁴ Presuda po žalbi u predmetu *Čelebići*, par. 731.

²⁵ *Ibid.* (citiranje Presude u predmetu *Kupreškić*, par. 852).

32. Optuženi je osuđen za zločin progona, kao zločin protiv čovječnosti, koji je, po mišljenju Vijeća, inherentno vrlo težak zločin. Taj zločin, poput drugih zločina protiv čovječnosti, traži da djela optuženog budu povezana sa rasprostranjenim i sistematskim napadom na civilno stanovništvo za koji je optuženi znao.²⁶ Međutim, progon je jedini zločin naveden u članu 5 Statuta koji zahtijeva diskriminacionu namjeru i takve je prirode da može uključivati i druge zločine. Pretresno vijeće u predmetu *Blaškić* je utvrdilo da zbog tih distinktivnih obilježja zločin progona, opravdava strožu kaznu.²⁷

33. Da bi moglo da ocijeni težinu krivičnog djela Stevana Todorovića, te u svjetlu činjenice da osuda optuženog počiva na njegovom potvrdnom izjašnjavanju o krivici, Pretresno vijeće treba da utvrdi detalje tog krivičnog ponašanja koje je osnova za tu osuđujuću presudu,²⁸ kao i da razmotri otežavajuće okolnosti.

(b) Krivično ponašanje koje čini osnov za osuđujuću presudu

34. Stevan Todorović se potvrdno izjasnio krivim jedino za zločin progona kao zločin protiv čovječnosti, a razne radnje izvršenja putem kojih je taj zločin počinjen navedene su pod tačkom 1 optužnice. O krivičnom ponašanju koje je u osnovu svake od tih radnji izvršenja govori se u nastavku.

(i) Nasilno preuzimanje vlasti u opštini Bosanski Šamac

35. Stevan Todorović je priznao svoje učestvovanje u nasilnom preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu.

(ii) Ubistvo, seksualni nasrtaji i učestala premlaćivanja

²⁶ *Tužilac protiv Duška Tadića*, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. juli 1999., par. 271; *Tužilac protiv Kordića i drugih*, predmet br. IT-95-14/2-T, Presuda, 26. februar 2001. (dalje u tekstu: Presuda u predmetu *Kordić*), par. 178, 248 i 271.

²⁷ *Tužilac protiv Tihomira Blaškića*, Predmet br. IT-95-14-T, Presuda, 3. mart 2000. (dalje u tekstu: Presuda u predmetu *Blaškić*), par. 785.

²⁸ Kao što je navedeno u Činjeničnoj osnovi, str. 5.

36. Stevan Todorović je priznao da su 29. jula 1992.²⁹ on i nekoliko drugih muškaraca, učestalo tukli i udarali nogama Antu Brandića, zvanog Anteša, u hodniku policijske stanice u Bosanskom Šamcu, te da je Anto Brandić umro od posljedica tog zlostavljanja. Izjava jednog očevica potvrđuje taj navod. Premlaćivanje je trajalo otprilike sat vremena, a Stevan Todorović je viđen kako u više navrata Antu Brandića udara nogama i mlati ga po glavi.³⁰

37. U odnosu na optužbe za seksualne delikte, Stevan Todorović je prihvatio sljedeće navode o svom ponašanju.

38. Svjedok A je opisao kako je odveden u policijsku stanicu u Bosanski Šamac, gdje ga je Stevan Todorović počeo tući i udarati nogama u predio genitalija. Svjedok A je zatim odveden do drugog čovjeka, a Stevan Todorović mu je naredio “da ga ugrize u penis”. Nakon toga su ga ponovo tukli i pretrpio je daljnje zlostavljanje.³¹

39. Svjedok C je izjavio da mu je Todorović telefonirao i tražio da dođe u policijsku stanicu u Bosanskom Šamcu. Tamo su svjedoka C tukli oko pola sata. Svjedok C izjavljuje: ”U kancelariji smo bili prisutni samo Todorović i ja i premlaćivanje je trajalo oko pola sata. Nakon toga je u kancelariju doveden svjedok D, pa je nastavio tući obojicu. Premlaćivanje je trajalo još sat vremena. Nakon toga nam je naredio da jedan drugom izvršimo *fellatio*.”³²

40. Svjedok E opisuje kako je 9. ili 10. maja 1992. uhapšen i odveden u policijsku stanicu u Bosanskom Šamcu. Tamo su ga Stevan Todorović i ostali tukli nekoliko sati. Svjedok E je izjavio: “Nakon premlaćivanja Todorović nam je naredio (svjedoku E i svjedoku F) da jedan drugom vršimo *fellatio*. Smijao se dok smo to radili.”³³

²⁹ Iako je datum koji je naveden za taj incident u Činjeničnoj osnovi 27. jula 1992., u optužnici se tvrdi da se to desilo 29. jula 1992., a taj kasniji datum se nalazi i u Sporazumu o izjašnjavaanju o krivici.

³⁰ Izjava svećenika Jozе Puškarića, *vidi* Činjeničnu osnovu, str. 7.

³¹ Izjava svjedoka A, *vidi* Činjeničnu osnovu, str. 9. Upotrebu pseudonima za neke svjedoke naložilo je Pretresno vijeće svojim nalogom za zaštitne mjere od 26. maja 1999.

³² Izjava svjedoka C, *vidi* Činjeničnu osnovu, str. 8.

³³ Izjava svjedoka E, *vidi* Činjeničnu osnovu, str. 9.

41. U odnosu na navode o premlaćivanjima,³⁴ Stevan Todorović priznaje premlaćivanje svećenika Jozе Puškarića u policijskoj stanici u Bosanskom Šamcu 29. jula 1992. godine. Priznaje premlaćivanje Silvestra Antunovića u gimnastičkoj dvorani osnovne škole u Bosanskom Šamcu oko 15. jula 1992. Priznaje premlaćivanja Hasana Bičića, Kemala Bobića, Hasana Čeribašića, Abdulaha Drljačića, Zlatka Dubrića, Roke Jelavića i Hasana Subašića u više navrata između 17. aprila i 21. novembra 1992. godine u osnovnoj školi, srednjoj školi i zgradi teritorijalne odbrane u Bosanskom Šamcu. Stevan Todorović nadalje priznaje da je oko 19. juna 1992. godine naredio trojici muškaraca da premlate Omera Nalića u osnovnoj školi u Bosanskom Šamcu.³⁵ Priznaje da su žrtve pretrpjele teške fizičke i psihičke povrede kao posljedice premlaćivanja.³⁶

(iii) Protivpravno lišavanje slobode, zatočavanje i zatvaranje bosanskih Hrvata, bosanskih Muslimana i drugih ne-srpskih civila u nehumanim uslovima

42. Stevan Todorović je priznao učestvovanje u protupravnom hapšenju i zatočavanju ne-srpskih civila u regiji Bosanskog Šamca.

(iv) Surovo i neljudsko postupanje s bosanskim Hrvatima, bosanskim Muslimanima i drugim nesrpskim civilima, uključujući premlaćivanje, mučenje, slanje na prisilni rad i zatočenje u neljudskim uslovima.

43. Stevan Todorović je priznao učestvovanje u okrutnom i nehumanom postupanju sa ne-srpskim civilima u Bosanskom Šamcu u formi slanja na prisilni rad, uključujući kopanje rovova i gradnju bunkera.

(v) Ispitivanje bosanskih Hrvata, bosanskih Muslimana i drugih nesrpskih civila koji su uhapšeni i zatočeni te prisiljavani da potpišu lažne i iznuđene izjave.

44. Stevan Todorović je priznao ispitivanje nekih pojedinaca, od kojih su neki dali izjave s tim u vezi.

³⁴ Pretresno vijeće konstatuje da nisu utvrđene nikakve činjenične osnove za sudjelovanje Stevana Todorovića u premlaćivanju Envera Ibralića i Hasana Jašarevića, kao što se tvrdi u optužnici.

³⁵ Kao što je objašnjeno *supra*, par. 5, to je jedini incident za koji je optužen proglašen odgovornim na osnovu člana 7 (3).

³⁶ Činjenična osnova, str. 10.

(vi) Deportacija, prisilno preseljenje i protjerivanje bosanskih Hrvata, bosanskih Muslimana i drugih nesrpskih civila, uključujući žene, djecu i starce, iz njihovih domova i sela putem sile, zastrašivanja i prinude

45. Stevan Todorović je priznao učestvovanje u deportaciji nesrpskih civila. Bio je odgovoran za provedbu odluke Kriznog štaba srpske opštine Bosanski Šamac od 15. maja 1992. kojom se tražilo da svi ljudi hrvatske nacionalnosti sa tog područja budu “izolirani i odvedeni u vitalne objekte u gradu i u selima”.³⁷

(vii) Izdavanje naredbi i direktiva kojima su kršena prava nesrpskih civila na jednakost pred zakonom i kojima se narušavalo ostvarivanje njihovih temeljnih i osnovnih prava.

46. Stevan Todorović, u svojoj ulozi načelnika policije i kao član srpskog Kriznog štaba, učestvovao je u izdavanju naredbi kojima su kršena osnovna prava nesrpskih civila u Bosanskom Šamcu. Naredba od 4. augusta 1992. koju je on potpisao, zabranjivala je okupljanje tri ili više Muslimana ili Hrvata na javnim mjestima.³⁸ Opštinski krizni štab izdao je nalog od 21. maja 1992. kojim se zabranjuje slobodno kretanje pojedinaca na tom području i kojim oni koji žele napustiti teritoriju srpske opštine Bosanski Šamac moraju tražiti posebnu dozvolu.³⁹ U Bosanskom Šamcu osnovani su službeni kontrolni punktovi kojim se sprečavao slobodan izlaz pojedinaca iz grada.⁴⁰

(viii) Beobzirno razaranje, pustošenje i pljačkanje imovine nesrpskih civila velikih razmjera, uključujući njihove stanove, poduzeća, ličnu imovinu i stoku.

47. Stevan Todorović je priznao svoje učestvovanje u pljačkanju imovine koje se desilo u Bosanskom Šamcu. U naredbi od 24. aprila 1992., koji je potpisao opštinski Krizni štab, stoji da se roba i oprema iz zone borbenih dejstava moraju predati mjesnim kriznim štabovima i da će protiv svakog ko ne postupi po tom nalogu biti preduzete “odgovarajuće mjere”.⁴¹

48. Goreopisano krivično ponašanje, razmatrano zajedno s otežavajućim okolnostima opisanim u nastavku, predstavlja osnov prema kojem će Pretresno vijeće određivati težinu krivičnog djela.

³⁷ Dokument označen kao ERN 0061-5788 u Činjeničnoj osnovi.

³⁸ Dokument označen kao ERN 6025-7775 u Činjeničnoj osnovi.

³⁹ Dokument označen kao ERN 0052-4790 u Činjeničnoj osnovi.

⁴⁰ Dokument označen kao ERN 0061-5786 u Činjeničnoj osnovi.

⁴¹ Dokument označen kao ERN 0061-5785 u Činjeničnoj osnovi.

(c) Otežavajuće okolnosti

49. Pravilo 101 (B)(i) Pravilnika zahtijeva da Pretresno vijeće, kod određivanja kazne, uzme u obzir otežavajuće okolnosti u vezi sa zločinima za koje je optuženi osuđen.

(i) Argumenti strana

50. Optužba izjavljuje da bi Pretresno vijeće, kod određivanja kazne, moralo uzeti u obzir sljedeće faktore: (i) težinu krivičnog djela; (ii) način na koji je zločin počinjen; (iii) posljedicu zločina na žrtve; i (iv) položaj okrivljenog kao nadređenog.⁴²

51. U odnosu na prvi kriterij, optužba izjavljuje da je progon, zločin za koji je Stevan Todorović priznao krivicu, jedan od najtežih zločina i da bi odmjerenost kazna to morala odražavati.⁴³

52. Optužba smatra da okrutnost krivičnog ponašanja Stevana Todorovića, koji je lično vršio premlaćivanja i ponižavajuće postupao sa žrtvama, mora biti značajan element kod određivanja kazne.⁴⁴ Optužba u prilog svojoj tvrdnji da diskriminacija svojstvena zločinu Stevana Todorovića opravdava strožu kaznu citira odluku Pretresnog vijeća u predmetu *Blaškić*.⁴⁵

53. Optužba tvrdi da bi se posljedica zločina Stevana Todorovića na žrtve trebala uzeti u obzir kao otežavajući faktor kod određivanja kazne. Izjava istražitelja Tužilaštva sa detaljima o posljedicama zločina na žrtve priložena je podnesku optužbe o odmjerenosti kazne kao Dodatak 1.⁴⁶ Optužba tvrdi da se treba uzeti u obzir činjenica da su mnoge žrtve Stevana Todorovića bile civili, uključujući žene i djecu.⁴⁷

54. Optužba navodi da se nadređeni položaj Stevana Todorovića, kao načelnika policije u Bosanskom Šamcu, treba uzeti u obzir kao otežavajuća okolnost kod određivanja kazne.⁴⁸ Optužba se kod te tvrdnje poziva na prvostepene presude u predmetima *Čelebići*,⁴⁹ *Kordić*,⁵⁰ i *Blaškić*.⁵¹ Optužba nadalje napominje da je u predmetu *Aleksovski* Žalbeno vijeće utvrdilo da je položaj

⁴² Podnesak optužbe o odmjerenosti kazne, par. 35.

⁴³ *Ibid.*, par. 36.

⁴⁴ *Ibid.*, par. 37.

⁴⁵ *Ibid.*, par. 37 (citiranje prvostepene presude u predmetu *Blaškić*, par. 777).

⁴⁶ *Ibid.*, par. 38.

⁴⁷ *Ibid.*, par. 38 (citiranje prvostepene presude u predmetu *Blaškić*, par. 778).

⁴⁸ *Ibid.*, par.39-42.

⁴⁹ Presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Čelebići*, par. 1223.

⁵⁰ Presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Kordić*, par. 849.

⁵¹ Presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Blaškić*, par. 789.

optuženog kao upravnika logora bila ozbiljna otežavajuća okolnost kod krivičnih djela koja je počinio.⁵²

55. Odbrana smatra da se samo one okolnosti koje su direktno povezane sa počinjenjem krivičnog djela, i sa samim počinioem u vrijeme počinjenja krivičnog djela, mogu smatrati otežavajućim okolnostima.⁵³ Nadalje se tvrdi da je teret dokazivanja otežavajućih faktora na optužbi, a na dokazivanje se primjenjuje standard van razumne sumnje.⁵⁴

56. Odbrana tvrdi da se predmet *Aleksovski* razlikuje od ovog predmeta po tome što je Zlatko Aleksovski postavljen za upravnika nezakonitog logora osnovanog s ciljem nečovječnog postupanja sa zatočenicima, a Stevan Todorović je radio kao načelnik postojeće državne institucije, osnovane na zakonit način i koja se mora pridržavati propisa.⁵⁵

(ii) Diskusija

57. Kao što je gore navedeno, zločin progona, zbog svojih distinktivnih obilježja, predstavlja posebno težak zločin, što je činjenica koja je uzeta u obzir kod određivanja kazne. Optužba traži da Vijeće kao otežavajuću okolnost uzme u obzir diskriminacionu namjeru s kojom je Stevan Todorović počinio svoje zločine. Međutim, po mišljenju Vijeća, budući da je namjera diskriminacije jedan od osnovnih elemenata zločina progona, taj aspekt Todorovićevog krivičnog ponašanja je već obuhvaćen razmatranjem samog djela. Prema tome, ne treba ga tretirati posebno kao otežavajuću okolnost. Iz istog razloga se ni činjenica da je zločin počinjen protiv civila, općenito ne prihvaća kao otežavajuća okolnost.

58. Što se tiče tereta dokazivanja, Žalbeno vijeće je u predmetu *Čelebići* konstatovalo da “samo stvari koje su protiv optuženog dokazane van razumne sumnje mogu biti osnov za izricanje kazne optuženom ili biti uzete u obzir radi otežavanja kazne.”⁵⁶ Kao što je gore opisano, Pretresno vijeće, u skladu sa pravilom 62 *bis*, prihvatilo je činjeničnu osnovu za inkriminaciju i učestvovanje optuženog u tom zločinu. Dakle, činjenični osnov za sve otežavajuće okolnosti Pretresno vijeće je već prihvatilo i ne treba ga dalje dokazivati.

59. Pretresno vijeće smatra nadređeni položaj Stevana Todorovića na mjestu načelnika policije u Bosanskom Šamcu i način na koji je počinjeno nekoliko krivičnih djela otežavajućim faktorima u ovom predmetu.

⁵² Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Aleksovski*, par. 183.

⁵³ Podnesak o odmjeravanju kazne u predmetu Todorović, par.7.

⁵⁴ *Ibid.*, par.7 (citiranje presude Žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, par. 763).

⁵⁵ *Ibid.*, par. 9-10.

⁵⁶ Presuda po žalbi u predmetu *Čelebići*, par. 763.

a. Nadređeni položaj optuženog

60. Od 28. marta 1992. i najmanje do 31. decembra 1993., Stevan Todorović je bio načelnik policije u Bosanskom Šamcu. Kao takav, bio je nadređen svim ostalim policajcima u Bosanskom Šamcu.⁵⁷ U svojstvu načelnika policije, Stevan Todorović je bio i član srpskog Kriznog štaba.

61. Prema tvrdnjama optužbe, dužnost Stevana Todorovića kao načelnika policije bila je da štiti i brani sve građane opštine Bosanski Šamac.⁵⁸ Umjesto toga, na svom položaju šefa institucije zadužene za zaštitu zakonitosti, Stevan Todorović je aktivno i direktno sudjelovao u krivičnim djelima koja je trebao sprečavati ili kažnjavati. Kao što je spomenuto gore, Stevan Todorović je jednom prilikom takođe naredio trojici muškaraca da prebiju Omera Nalića.⁵⁹ Njegovo direktno učestvovanje u zločinima, kao i njegova zloupotreba položaja vlasti i povjerenja koje su ljudi imali u tu instituciju, sasvim sigurno su otežavajući faktor.⁶⁰

62. Činjenica da je Stevan Todorović, u početku, možda nerado preuzeo položaj načelnika policije⁶¹ ne umanjuje težinu njegove zloupotrebe tog nadređenog položaja. Međutim, Pretresno vijeće takođe shvaća da, bez obzira na to što je položaj načelnika policije relativno visok položaj, Stevan Todorović nije bio na samom vrhu čitave hijerarhije u konfliktu u bivšoj Jugoslaviji, niti je bio jedan od njegovih tvoraca.⁶²

b. Način na koji su neki od zločina počinjeni

63. Pretresno vijeće smatra da su neka od gorepomenutih krivičnih djela koja je počinio Stevan Todorović bila posebno okrutna. Fatalno premlaćivanje Ante Brandića trajalo je više od jednog

⁵⁷ Činjenični osnov, str. 4-6.

⁵⁸ Podnesak optužbe o odmjeravanju kazne, par. 42.

⁵⁹ *Supra*, par. 5 i 9. U predmetu *Čelebići*, Žalbeno vijeće je konstatovalo da kada se u jednoj tački optužnice tereti za krivičnu odgovornost po članu 7(1) i po članu 7(3) i kada Pretresno vijeće utvrdi da su dokazane i direktna odgovornost i odgovornost nadređenog (mada se donosi samo jedna osuđujuća presuda), Pretresno vijeće kod razmatranja kazne mora uzeti u obzir činjenicu da su dokazane obje vrste odgovornosti. Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, par. 745. Premda Pretresno vijeće to uzima u obzir, ima na umu i to da je premlaćivanje Omera Nalića samo dio zločina progona za koji je Stevan Todorović osuđen.

⁶⁰ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Aleksovski*, par. 183; presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, par. 745.

⁶¹ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 59; Todorovićev podnesak o odmjeravanju kazne, prilog s podacima o ličnim i porodičnim prilikama, par. 17.

⁶² Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić* uvidjelo je "potrebu da kazne odražavaju relativni značaj uloge ŠoptuženogC u širem kontekstu sukoba u bivšoj Jugoslaviji." Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 55. Istovremeno je Žalbeno vijeće svjesno da, kao što je utvrdilo Žalbeno vijeće u predmetu *Čelebići*, u određenim okolnostima, težina zločina može biti tako velika da je, čak i kad se uzmu u obzir svi olakšavajući faktori, te uprkos činjenici da optuženi nije bio starješina u ukupnoj komandnoj strukturi, ipak opravdana veoma stroga kazna. Presuda po žalbi u predmetu *Čelebići*, par. 847; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 56; Presuda po žalbi u predmetu *Aleksovski*, par. 184.

sata. S obzirom na trajanje tog premlaćivanja, Stevan Todorović je svakako imao mogućnost da požali zbog svog postupanja i da prekine to premlaćivanje. Međutim, on je nastavio tući i nogama udarati Antu Brandića koji je kasnije umro od posljedica zadobivenih povreda.⁶³

64. Premlaćivanja svjedoka C i E, u kojima je Todorović učestvovao, takođe su trajala satima i obojicu su prisiljavali da vrše *fellatio* drugim zatvorenicima.⁶⁴

65. Pretresno vijeće smatra da su izuzetna okrutnost prilikom tih premlaćivanja, te njihova dugotrajnost otežavajući faktori.

(d) Zaključak

66. Pretresno vijeće je razmotrilo krivično djelo kao takvo, osnovno krivično ponašanje koje je temelj za osudu Stevana Todorovića, kao i otežavajuće okolnosti. Pretresno vijeće upozorava na opseg i raznovrsnost krivičnog ponašanja koje je osnov za osudu. Pretresno vijeće posebno smatra da su ubistvo i seksualni delikti koje je optuženi počinio teška krivična djela. Kao što je gore detaljno obrazloženo, neka krivična djela koja su osnov osude optuženog još su teža zbog okrutnosti i zbog činjenice da je, kao načelnik policije, optuženi imao nadređeni položaj. Zbog toga Pretresno vijeće zaključuje da je zločin Stevana Todorovića posebno težak.

3. Olakšavajuće okolnosti

67. Pravilo 101 (B)(ii) Pravilnika propisuje da Pretresno vijeće, prilikom određivanja kazne, mora uzeti u obzir “sve olakšavajuće okolnosti, uključujući i značajnu saradnju osuđenog sa tužiocem prije ili poslije izricanja presude”.

(a) Argumenti strana

68. Optužba podsjeća da je Pretresno vijeće u predmetu *Blaškić* konstatovalo da će se “saradnja optuženog sa tužiocem” uzeti u obzir kao “značajan olakšavajući faktor”, u okolnostima kada su i kvalitet i kvantitet informacija koje optuženi pruži značajni i kada je saradnja pružena bez očekivanja nagrade.⁶⁵ Optužba tvrdi da je u ovom predmetu, za uzvrat za svoju saradnju i informacije, Stevan Todorović već ostvario korist na osnovu sporazuma s optužbom da se preporučí maksimalna kazna od 12 godina, što je zatvorska kazna značajno niža, tvrdi se, od one koju bi

⁶³ *Vidi supra*, par. 36. Izjava svećenika Jozе Puškarića. *Vidi* Činjeničnu osnovu, str.7-8.

⁶⁴ *Vidi supra*, par. 39-40.

⁶⁵ Podnesak optužbe o odmjeravanju kazne, par. 44 (citiranje presude u predmetu *Blaškić*, par. 774).

dobio da je bio osuđen po završetku suđenja.⁶⁶ Optužba izjavljuje da je kvalitet i opseg dosadašnje saradnje Stevana Todorovića ispunio očekivanja na temelju kojih je optužba pristala da sklopi sporazum o izjašnjavanju o krivici i da, bez obzira što bi se kazna Stevana Todorovića morala smanjiti na osnovu njegove saradnje, to smanjenje ne bi smjela da bude zatvorska kazna u trajanju od manje od 12 godina, kao što je preporučila optužba.⁶⁷

69. Odbrana tvrdi da je Pretresno vijeće kod ublažavanje kazne uzelo u obzir razne faktore, uključujući iskazano kajanje, prihvaćanje odgovornosti i saradnju s optužbom.⁶⁸ Navodi i to da je odbrani, da bi dokazala postojanje olakšavajućeg faktora, dovoljno da zadovolji standard prevage dokaza ili standard veće vjerovatnoće.⁶⁹

70. Odbrana tvrdi da je efekt Todorovićeve odluke da s optužbom sklopi sporazum o izjašnjavanju o krivici i da se izjasni krivim po optužbi za progon kao zločin protiv čovječnosti, to što su Tužilaštvo i Međunarodni sud oslobođeni tereta održavanja suđenja. U tom smislu odbrana tvrdi da Pretresno vijeće mora uzeti u obzir i činjenicu da su žrtve Todorovićevih zločina pošteđene emocionalnog opterećenja svjedočenja na pretresu.⁷⁰

71. Odbrana smatra da treba uzeti u obzir okolnosti Todorovićeve odluke da se potvrdno izjasni o krivici. Sporazum o izjašnjavanju o krivici, na kojem se temelji potvrdno izjašnjavanje o krivici, sklopljen je odmah nakon što je Pretresno vijeće odobrilo Todorovićeve zahtjev da se od SFOR-a zatraži da dâ informacije koje se odnose na njegovo hapšenje. Tvrdi se da Todorovićeve odluke da se odrekne svojih prava u pogledu podneska u kojem se tvrdi da je njegovo hapšenje bilo nezakonito pokazuje njegovo prihvaćanje odgovornosti za zločine i da bi smanjenje njegove kazne bilo odraz značajnosti prava kojih se on u tom pogledu dobrovoljno odrekao.⁷¹

72. Odbrana podsjeća da Pravilnik utvrđuje da se saradnja optuženog s optužbom uzima u obzir kao olakšavajući faktor kod odmjeravanja kazne.⁷² Odbrana tvrdi da je time što je optuženi objelodanio krivično ponašanje “za koje istražitelji inače ne bi znali” ostvaren doprinos jednom od ciljeva Međunarodnog suda, obnovi mira u bivšoj Jugoslaviji.⁷³ Odbrana nadalje napominje da je

⁶⁶ *Ibid.*, par. 45.

⁶⁷ *Ibid.*, par. 47-48.

⁶⁸ Podnesak o odmjeravanju kazne u predmetu Todorović, par. 11.

⁶⁹ *Ibid.*, par. 11.

⁷⁰ *Ibid.*, par. 14.

⁷¹ *Ibid.*, par. 15-18.

⁷² *Ibid.*, par. 19.

⁷³ *Ibid.*, par. 20.

optužba priznala kvalitet informacija koje je Todorović do današnjeg dana osigurao i podsjeća da se u Sporazumu o izjašnjavanju o krivici predviđa buduća saradnja.⁷⁴

73. Odbrana navodi da je isključivo u nadležnosti Pretresnog vijeća da odredi odgovarajuće smanjenje kazne na osnovu Todorovićeve saradnje s optužbom i da Vijeće ni na koji način nije obavezano tužiočevom ocjenom te saradnje, kao što stoji u Sporazumu o izjašnjavanju o krivici.⁷⁵ Odbrana tvrdi da, budući da saradnja optuženog doprinosi ostvarenju zadatka Međunarodnog suda, takvu saradnju treba poticati.⁷⁶

(b) Diskusija

74. Pretresno vijeće smatra da se kod ublažavanja kazne u odnosu na optuženog, Stevana Todorovića, u obzir mogu uzeti sljedeći faktori: potvrdno izjašnjavanje optuženog o krivici, njegova značajna saradnja s optužbom, njegovo izraženo kajanje zbog zločina i pitanje njegove smanjene uračunljivosti.

(i) Potvrdno izjašnjavanje o krivici

75. Pretresno vijeće podsjeća da je Todorović tek treći optuženi pred ovim Međunarodnim sudom koji je osuđen na osnovu potvrdnog izjašnjavanja o krivici. U predmetu *Edemović*, optuženi se potvrdno izjasnio o krivici za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja i dobio je zatvorsku kaznu od pet godina.⁷⁷ U predmetu *Jelisić*, optuženi se potvrdno izjasnio o krivici za kršenja zakona i običaja ratovanja i zločine protiv čovječnosti i bio osuđen po jednoj tački optužnice za pljačkanje, po tri tačke za okrutno postupanje i nehumana djela, te po dvanaest tačaka za ubistvo.⁷⁸ Pretresno vijeće je odredilo zatvorsku kaznu od 40 godina.⁷⁹

76. U predmetu *Erdemović*, Pretresno vijeće je odluku optuženog da se potvrdno izjasni o krivici razmatralo kao olakšavajući faktor kod odmjeravanja kazne. Konstatira se da:

Priznanje krivice pokazuje iskrenost i za Međunarodni sud je važno da ohrabri ljude da dođu pred Sud, bez obzira na to jesu li već optuženi ili nepoznati počinioci. Nadalje, ovo dobrovoljno priznanje krivice je Međunarodnom sudu prištedilo vrijeme, napor i trošak dugotrajne istrage i suđenja, i mora se pohvaliti.⁸⁰

⁷⁴ *Ibid.*, par. 21-22.

⁷⁵ *Ibid.*, par. 23.

⁷⁶ *Ibid.*, par. 24.

⁷⁷ *Tužilac protiv Dražena Erdemovića*, predmet br. IT-96-22-Tbis, Presuda o kazni, 5. mart 1998. (Presuda o kazni u predmetu *Erdemović*).

⁷⁸ Jedna od osuda za ubistvo je ukinuta po žalbi. *Vidi Tužilac protiv Gorana Jelisića*, Predmet br. IT-95-10-A, Presuda, 5. juli 2001. (Presuda po žalbi u predmetu *Jelisić*), par. 95.

⁷⁹ *Tužilac protiv Gorana Jelisića*, predmet br. IT-95-10-T, Presuda, 14. decembar 1999. (Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*.) Nedavno je nakon žalbe kazna zatvora u trajanju od 40 godina Goranu Jelisiću potvrđena. *Vidi* Presudu po žalbi u predmetu *Jelisić*, str. 41.(eng)

⁸⁰ Presuda o kazni u predmetu *Erdemović*, str. 16. (eng.)

77. Iako je Pretresno vijeće u predmetu *Jelisić* također uzelo u obzir potvrdno izjašnjavanje o krivici kao olakšavajući faktor, težinu mu je pridalo samo donekle zbog toga što optuženi nije pokazao nikakvo kajanje za svoje zločine.⁸¹

78. Princip da potvrdno izjašnjavanje o krivici treba smatrati faktorom kod ublažavanja kazne potvrđen je i u nekoliko predmeta pred Međunarodnim sudom za Ruandu. U predmetu *Kambanda*, Žalbena vijeće je potvrdilo odluku Pretresnog vijeća da optuženom, koji se potvrdno izjasnio o krivici po šest tačaka, uključujući genocid, odmjeri doživotnu kaznu. Konstatovano je da:

...presuda pokazuje da je Pretresno vijeće očito uzelo u obzir olakšavajuće faktore koje su iznijeli i žalilac i tužilac, što je *princip da potvrdno izjašnjavanje o krivici, kao olakšavajuća okolnost povlači za sobom smanjivanje kazne* i opšta praksa koja se tiče zatvorskih kazni na sudovima Ruande.⁸²

79. U ovom predmetu Stevan Todorović je sklopio sporazum s optužbom i potvrdno se izjasnio o krivici po tački 1 optužnice. Premda Sporazum o izjašnjavanju o krivici pokazuje raspon unutar kojeg su se strane dogovorile da bi Todorovićevu kaznu trebalo smanjiti, Pretresno vijeće ponovo naglašava da ono ni na koji način nije obavezano tim sporazumom. Nadležnost je Vijeća da odredi odgovarajuću kaznu u ovom predmetu.

80. Pretresno vijeće smatra da bi potvrdno izjašnjavanje o krivici trebalo, u principu, dovesti do smanjivanja kazne koju bi optuženi inače dobio. U tom smislu, Vijeće se slaže sa mišljenjem koje je iskazao sudija Cassese u predmetu *Erdemović*, priznajući doprinos koji potvrdno izjašnjavanje o krivici ima za rad Međunarodnog suda.

Iz sveukupnog duha Statuta i Pravilnika jasno se vidi da su pojmom pozitivnog izjašnjavanja o krivici njihovi sastavljači nameravali da optuženom (kao i Tužiocu) pruže mogućnost da izbegne potencijalno dugotrajno suđenje, sa svim poteškoćama koje ga prate. Ove poteškoće - nije zgoreg podvući - još su izraženije u međunarodnim postupcima, gde je sakupljanje dokaznog materijala često izuzetno naporno i iziskuje ogroman utrošak vremena. Pored toga, nadležni službenici međunarodnog suda po svaku cenu moraju da obave preko potreban, ali tegoban zadatak zaštite žrtava i svedoka. Nadalje, međunarodni krivični postupci su skupi, što je posledica potrebe da se učesnicima pruži čitav niz usluga (simultano prevođenje na razne jezike; obezbeđivanje transkripata postupka, takođe na raznim jezicima; prevoz žrtava i svedoka iz udaljenih zemalja; pružanje raznih oblika pomoći žrtvama i svedocima tokom suđenja, itd.). Tako optuženik koji izjavi da se oseća

⁸¹ Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 127. Jelisić se žalio na tu tačku, tvrdeći da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir njegovo potvrdno izjašnjavanje o krivici. Žalbena vijeće je odbacilo razloge za žalbu, uz napomenu da je "Pretresno vijeće razmatralo potvrdno izjašnjavanje o krivici kao olakšavajuću okolnost", te da je žalilac propustio pokazati da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj diskrecijskoj ocjeni o tome koju težinu treba pripisati potvrdnom izjašnjavanju o krivici kod ublažavanja kazne. *Vidi* Presudu po žalbi u predmetu *Jelisić*, par. 119-123.

⁸² *Tužilac protiv Jeana Kambande*, predmet br. ICTR-97-23-A, Presuda, 19. oktobar 2000. (Presuda po žalbi u predmetu *Kambanda*), par. 120 (kurziv dodan). *Vidi također Tužilac protiv Omara Serushagoa*, predmet br. ICTR-98-39-A, Razlozi za presudu, 6. april 2000., par 24.

krivim nesumnjivo doprinosi javnoj koristi.⁸³

Ovome Pretresno vijeće želi dodati važnu činjenicu da, potvrdnim izjašnjavanjem o krivici, optuženi oslobađa žrtve i svjedoke potrebe da iznose dokaze, kao i stresa koji time može nastati.

81. Potvrdno izjašnjavanje o krivici je uvijek važno u svrhu utvrđivanja istine o zločinu. Općenito, međutim, potvrdno izjašnjavanje o krivici ima goreopisanu javnu korist samo ukoliko se dogodi prije početka suđenja optuženom. Nepotrebno je reći da, ako se dogodi u kasnijoj fazi postupka, ili čak po završetku suđenja, dobrovoljno priznavanje krivice Međunarodnom sudu ne štedi vrijeme i ne isključuje napor povezan s dugotrajnom istragom i suđenjem.

82. Stevan Todorović je sklopio Sporazum o izjašnjavanju o krivici i potvrdno se izjasnio o krivici 13. decembra 2000. Mada je to bilo više od 26 mjeseci nakon njegovog prvog stupanja pred Međunarodni sud, suđenje Stevanu Todoroviću još nije bilo počelo. Pretresno vijeće priznaje značajan doprinos njegovog potvrdnog izjašnjavanja o krivici za efikasnost rada Međunarodnog suda i njegovog traganja za istinom, te je to i uzeto u obzir kod odmjeravanja kazne.

(ii) Značajan stupanj saradnje

83. Od Pretresnog vijeća se traži, u skladu sa pravilom 101 (B)(ii), da kod ublažavanja kazne uzme u obzir “značajnu saradnju osuđenog s tužiocem prije ili poslije izricanja presude”.

84. U tom smislu, Pretresno vijeće uzima u obzir Sporazum o izjašnjavanju o krivici koji je Stevan Todorović sklopio s optužbom, na osnovu kojeg je pristao saradivati putem davanja “istinitih i potpunih informacija” i svjedočenja u predmetu protiv svojih ranijih saoptuženika i, kao što je optužba tražila, u bilo kojem drugom postupku.⁸⁴

85. Pretresno vijeće u predmetu *Blaškić* iznijelo je uslove pod kojima se saradnja optuženog s optužbom može smatrati olakšavajućim faktorom:

Saradnja sa Tužilaštvom je jedina okolnost izričito predviđena Pravilnikom. Ona samim tim stječe posebnu važnost. Da li je opravdano umanjiti kaznu po tom osnovu utvrđuje se zavisno od ozbiljnosti i obima saradnje. Saradnja optuženog ocjenjuje se, dakle, na osnovu količine i kvalitete informacija koje je dao. Osim toga, Vijeće ističe spontanost i bezuslovnost saradnje, koja se mora pružiti a da se ne traži ništa zauzvrat. Ukoliko pružena saradnja zadovoljava gornje uslove, Pretresno vijeće uvažava je kao "značajnu olakšavajuću okolnost."⁸⁵

⁸³ Zasebno i protivno mišljenje sudije Cassessea na presudu po žalbi u predmetu *Erdemović*, par. 8. Sudija Cassese o ovom pitanju nije imao protivno mišljenje, diskusija je isključivo *obiter*.

⁸⁴ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 5.

⁸⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 774 (fusnote ispuštene).

Prihvatajući pristup iz predmeta *Blaškić*, optužba tvrdi da u svjetlu značajnih koristi koje je Stevan Todorović ostvario na osnovu Sporazuma o izjašnjanju o krivici, njegovu saradnju nije moguće okarakterizirati kao “spontanu i безусловnu” te da njegova saradnja nije “pružena a da se pritom nije tražilo nešto zauzvrat.”⁸⁶

86. Ovo Vijeće se slaže s odlukom u predmetu *Blaškić*, da o iskrenosti i stepenu saradnje optuženog s optužbom ovisi da li će biti razloga za smanjivanje kazne po tom osnovu. Ustvari, ocjena saradnje optuženog ovisi o obimu i kvaliteti informacija koje on pruži. Međutim, mišljenje je ovog Pretresnog vijeća da činjenica da je optuženi ostvario ili da bi mogao ostvariti korist na osnovu sporazuma s optužbom, ne sprečava Pretresno vijeće da značajan stupanj saradnje uzme u obzir kao olakšavajuću okolnost kod odmjeravanja kazne. Treba ponoviti da Pretresno vijeće u odmjeravanju kazne nije ni na koji način obavezano Sporazumom o izjašnjanju o krivici sklopljenom između Stevana Todorovića i optužbe.

87. Optužba potvrđuje da je Stevan Todorović saradivao sa Tužilaštvom na otvoren i direktan način i da je kvantitet i kvalitet informacija koje je Stevan Todorović do danas dao ispunio njena očekivanja iz trenutka sklapanja Sporazuma o izjašnjanju o krivici.⁸⁷ Optužba se uvjerila da Stevan Todorović svoje obaveze u tom smislu shvata vrlo ozbiljno i da će nastaviti ispunjavati svoje obaveze saradnje.⁸⁸ Optužba potvrđuje da neke informacije koje je Stevan Todorović dao u protivnom možda ne bi bile raspoložive.⁸⁹

88. Na osnovu goreiznesenog, Pretresno vijeće zaključuje da je dosadašnja saradnja Stevana Todorovića s optužbom bila značajna. Tu saradnju je Pretresno vijeće kod određivanja kazne uzelo kao olakšavajući faktor.

(iii) Kajanje

89. U nekoliko predmeta pred ovim Međunarodnim sudom razmatralo se kajanje kao olakšavajuća okolnost. Da bi se kajanje prihvatilo kao olakšavajući faktor kod određivanja kazne, Pretresno vijeće se mora uvjeriti da je izraženo kajanje iskreno.⁹⁰

⁸⁶ Podnesak optužbe o odmjeravanju kazne, par. 45.

⁸⁷ *Ibid.*, par. 47; pretres za izricanje presude, T. 54-55.

⁸⁸ Podnesak optužbe o odmjeravanju kazne, par. 46. Do sada su predstavnici Tužilaštva Stevana Todorovića ispitivali pet puta (*vidi* Zajedničku izjavu od 4. maja 2001.).

⁸⁹ Pretres za izricanje presude, T. 54.

⁹⁰ Presuda o kazni u predmetu *Erdemović*, str. 16; Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 127 (Jelisićevo kajanje nije prihvaćeno kao iskreno); Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 775 (Blaškićevo kajanje nije prihvaćeno kao iskreno); *Tužilac protiv Omara Serushagoa*, predmet br. ICTR-98-39-S, Kazna, 5 februar 1999., par. 40-41; *Tužilac protiv Georgesa Ruggiua*, Predmet br. ICTR-97-32-I, Presuda i kazna, 1. juni 2000., par. 69-72.

90. Na pretresu o odmjeraivanju kazne, Stevan Todorović je dao izjavu u kojoj je izrazio kajanje za zločine koje je priznao. Rekao je da je Bosanski Šamac bio na liniji fronte u vrijeme sukoba i da su pogibije vojnika, civila, djece, uključujući njegovu rodbinu i prijatelje bile česte. Izjavio je:

... događaji su se smjenjivali velikom brzinom i ponekad je bilo teško donijeti pametnu odluku. Veliki strah, panika, umor, stres, a ponekad i alkohol uticali su na moje postupke. U takvom stanju donosio sam i pogrešne odluke i činio pogrešne postupke. Tada nisam imao dovoljno hrabrosti i odlučnosti da spriječim dobrovoljce i lokalne kriminalce da čine zlo i da pljačkaju nesrpsko stanovništvo i zato se kajem.⁹¹

Nastavio je:

... te 1992. godine bio sam svjestan da su Hrvati i Muslimani, nažalost, mnogo patili. Zbog toga se istinski duboko kajem. Svakodnevno se Bogu molim da mi oprostí grijehé. Š...Ć Spreman sam i ubuduće svjedočiti, kooperirati i reći sve što znam u interesu istine i pravde. Moja želja i nada je, a to ovisi od vas, gospodo sudije, da se vratim u ono lijepo predratno stanje kada su svi u Bosni živjeli složno i srećno. Ja, nažalost, ne mogu da promenim prošlost. Ja želim i spreman sam, ako mi date šansu, da probam da popravim budućnost. Š...Ć Ja ću se posvetiti porodici i mom potomstvu. Takođe sam spreman da sa svim svojim naporima, u toj novoj multietničkoj Bosni, pozitivno utičem na okolinu, da se međuetničke rane što prije zaliječe i da ljudi i narodi treba da žive u slozi i međusobnom uvažavanju, te da na neki način iskupim svoje grijehé prema ljudima i prema Bogu.⁹²

91. Pretresno vijeće primjećuje da je Stevan Todorović izrazio želju da svoje kajanje pretvori u pozitivno djelovanje na način da doprinese pomirenju u Bosni i Hercegovini. To je pohvalna želja koja takođe, po mišljenju Pretresnog vijeća, pokazuje kajanje Stevana Todorovića.

92. Pretresno vijeće smatra da izjava Stevana Todorovića i njegovo ponašanje na pretresu za izricanje presude odražavaju njegovo kajanje. Taj zaključak je potkrijepljen činjenicom da je priznao krivicu i sarađivao s optužbom.⁹³ U skladu s tim, Pretresno vijeće smatra da je kajanje Stevana Todorovića iskreno, pa to kod određivanja kazne uzima u obzir kao olakšavajuću okolnost.

(iv) Smanjena uračunljivost

93. U skladu sa pravilom 67 (A)(ii)(b) Pravilnika, odbrana mora obavijestiti optužbu o svojoj namjeri da ponudi neku posebnu odbranu, uključujući i odbranu smanjenom uračunljivošću. U predmetu *Čelebići*, Žalbena vijeće je utvrdilo da treba tumačiti da se ta odredba odnosi i na smanjenu uračunljivost kao faktor za ublažavanje kazne na koji se optuženi može pozvati. Navodi se da optuženi, ako se na to poziva u cilju ublažavanja kazne, mora zadovoljiti standard veće

⁹¹ Pretres za izricanje presude, T. 59.

⁹² *Ibid.*, T. 60-62.

⁹³ Stevan Todorović je izrazio kajanje dvojici medicinskih vještaka koji su ga ispitivali. *Vidi* izvještaj dr. Soyke i izvještaj dr. Lecić-Tosevski.

vjerovatnoće, drugim riječima, mora pokazati da je vjerovatnije da je u relevantno vrijeme stanje neuračunljivosti postojalo, nego da nije.⁹⁴

94. Nakon najave odbrane o njoj namjeri da pokrene pitanje smanjene uračunljivosti (samo u cilju smanjivanja kazne) i njenog zahtjeva za ljekarski pregled Stevana Todorovića,⁹⁵ Pretresno vijeće je naložilo da taj pregled obave dva vještaka.⁹⁶ Zaključak po pregledu Stevana Todorovića od strane dr. Soyke jest da u predmetnom razdoblju nema dokaza većeg mentalnog ili drugog psihijatrijskog poremećaja, te da nema dokaza o smanjenoj sposobnosti ili uračunljivosti.⁹⁷ Zaključak pregleda dr. Lecić-Tosevski jest da kod Stevana Todorovića ne postoji poremećaj ličnosti kao takav, već da se radi o posttraumatskom stresnom poremećaju i zloupotrebi alkohola za vrijeme rata.⁹⁸ Za vrijeme njenog svjedočenja na pretresu za izricanje presude, dr. Lecić-Tosevski je rekla da je, po njenom mišljenju, posttraumatski stresni poremećaj nastupio u aprilu 1992. godine, no da je kod Stevana Todorovića reakcija akutnog stresa bila prisutna i prije tog perioda, što je bila posljedica teškog granatiranja tog područja, kada je bio očevidac pogibije rodbine i prijatelja.⁹⁹

95. Pretresno vijeće napominje da se, iako oba vještaka zaključuju da u relevantno vrijeme Stevan Todorović nije patio od poremećaja ličnosti, njihovi zaključci razlikuju u pogledu posttraumatskog stresnog poremećaja. Po mišljenju Pretresnog vijeća, stanje Stevana Todorovića u vrijeme počinjenja zločina nije bilo takvo da bi zahtijevalo ublažavanje kazne. Prema tome, taj faktor se neće uzeti u obzir kod ublažavanja kazne.

4. Opšta praksa u pogledu zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije

96. Član 24, stav 1, Statuta i pravilo 101(B)(iii) Pravilnika zahtijevaju od Pretresnog vijeća da kod određivanja kazne ima u vidu opštu praksu u pogledu zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije.

⁹⁴ Presuda po žalbi u predmetu *Čelebići*, par. 590.

⁹⁵ Todorovićeve najava odbrane smanjenom uračunljivošću.

⁹⁶ Nalog po podnesku odbrane o ljekarskom pregledu i izmjeni naloga o rasporedu, 26. februar 2001. Pretresno vijeće je konstatovalo da je u interesu pravde da se Todorovićeve najava odbrane smanjenom uračunljivošću prihvati kao pravovremeno podnesena.

⁹⁷ Izvještaj dr. Soyke.

⁹⁸ Izvještaj dr. Lecić-Tosevski. Kao što je Pretresno vijeće naglasilo na pretresu za izricanju presude, činjenica da je Stevan Todorović u vrijeme počinjenja krivičnih djela konzumirao alkohol neće se prihvatiti kao olakšavajuća okolnost. *Vidi* Pretres za izricanje presude, T. 45.

⁹⁹ Pretres za izricanje presude, T. 47-48.

(a) Argumenti strana

97. S tim u vezi, optužba upućuje Pretresno vijeće na neke odredbe Krivičnog zakona Socijalističke Republike Jugoslavije (KZ SFRJ). Optužba posebno upućuje da se uzme u obzir član 142 koji propisuje kazne ne manje od pet godina za ratne zločine protiv civila,¹⁰⁰ kao i član 154 koji sankcioniše razne oblike diskriminacije i propisuje kaznu u rasponu od šest mjeseci do pet godina zatvora, i to u svjetlu činjenice da se Todorović potvrdno izjasnio o krivici za progon bosanskih Muslimana, bosanskih Hrvata i drugih nesrpskih civila na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi.¹⁰¹ Osim toga, optužba konstatuje da član 189 regulira protivpravno lišenje slobode i utvrđuje zatvorsku kaznu od jedne do osam godina zatvora.¹⁰²

98. Optužba napominje da je, prema članu 36 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 1998. godine, minimalna kazna za ubistvo zatvorska kazna od najmanje pet godina, a maksimalna smrtna kazna.¹⁰³ Prema tom zakonu, minimalna kazna za zločine fizičkog napada, uključujući seksualne delikte, iznosi od šest mjeseci (za djela nanošenja teške tjelesne povrede) do deset godina (za silovanje i protivprirodni blud).¹⁰⁴

99. Optužba smatra da je, iako je zatvorska kazna prema Krivičnom zakonu SFRJ¹⁰⁵ ograničena na 15 godina, ili 20 godina za zločine za koje je zapriječena smrtna kazna, nakon ukidanja smrtne kazne u Bosni i Hercegovini 28. novembra 1998. godine, mogu izricati duže zatvorske kazne u trajanju od 20 do 40 godina.¹⁰⁶

100. Optužba nadalje upućuje Pretresno vijeće na članove 33 i 41(1) Krivičnog zakona SFRJ koji utvrđuje opštu svrhu kažnjavanja, odnosno dodatne faktore koji treba da se uzmu u obzir kod određivanja odgovarajuće kazne.¹⁰⁷ Prema tvrdnji optužbe, relevantan je i član 48 koji govori o praksi odmjeravanja kazne u slučaju kumulativnih osuda.¹⁰⁸ Optužba nadalje navodi olakšavajuće i otežavajuće faktore koji su predviđeni kod odmjeravanja kazni na sudovima bivše Jugoslavije.¹⁰⁹

¹⁰⁰ Podnesak optužbe o odmjeravanju kazne, par. 9.

¹⁰¹ *Ibid.*, par. 10.

¹⁰² *Ibid.*, par. 11.

¹⁰³ *Ibid.*, par. 12. Optužba nadalje navodi da u slučaju kad se lišavanje života dogodi na grub ili podmukao način, ili kad se djelo izvede samovoljno i agresivno ili se počini iz niskih pobuda, minimalna propisana kazna iznosi deset godina zatvora.

¹⁰⁴ *Ibid.*, par. 12.

¹⁰⁵ *Vidi* član 38 Krivičnog zakona SFRJ.

¹⁰⁶ Podnesak optužbe o odmjeravanju kazne, par. 7.

¹⁰⁷ *Ibid.*, par. 15-16.

¹⁰⁸ *Ibid.*, par. 17.

¹⁰⁹ *Ibid.*, par. 18-19.

101. Odbrana se slaže s optužbom u pogledu primjenjivih odredbi Krivičnog zakona SFRJ, no protivi se primjeni Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 1998. na ovaj predmet, tvrdeći da bi primjena tog zakona narušila načelo *nullum crimen sine lege*.¹¹⁰

102. Obje strane se slažu da, iako Vijeće može uzeti u obzir praksu odmjeravanja kazni u bivšoj Jugoslaviji, ta praksa Vijeće ne obavezuje.¹¹¹

(b) Diskusija

103. Član 34 Krivičnog zakona SFRJ, koji je bio na snazi u vrijeme kad su krivična djela počinjena, predviđa sljedeća sredstva kažnjavanja krivičnog ponašanja:

1. smrtnu kaznu;
2. zatvorsku kaznu;
3. novčanu kaznu;
4. konfiskaciju imovine.

104. Budući da ne postoji odredba u Krivičnom zakonu SFRJ koja se odnosi na zločine protiv čovječnosti kao takve, član 142, u kojem se daje zakonska snaga odredbama IV. ženevske konvencije,¹¹² zabranjuje krivično ponašanje koje direktno odgovara krivičnim djelima za koje je optuženi osuđen i utvrđuje odgovarajuću kaznu. Taj član utvrđuje da:

Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata, oružanog sukoba ili okupacije, naredi da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja ili nečovječna postupanja Š...Ć, nanošenje velikih patnji ili povreda telesnog integriteta ili zdravlja; raseljavanje ili preseljavanje Š...Ć, protivzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga protivzakonita hapšenja i zatvaranja Š...Ć ili ko izvrši neko od navedenih dela, kazniće se zatvorom od najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

Član 141 Krivičnog zakona SFRJ, koji reguliše genocid kao zločin protiv čovječnosti, predviđa sličan raspon zatvorskih kazni.

105. Član 38 je odredba opšte primjene koja utvrđuje trajanje zatvorske kazne koja se može izreći na osnovu Krivičnog zakona SFRJ. Iako on propisuje da, u principu, dužina zatvorske kazne ne smije prelaziti 15 godina, za krivična djela koja bi mogla podlijegati smrtnoj kazni, sud može izreći zatvorsku kaznu od 20 godina.

106. Prema članu 24 Statuta, “krivične sankcije koje izriče pretresno vijeće ograničene su na kaznu zatvora”. U tom smislu, Pretresno vijeće konstatuje da zakoni koji su bili na snazi u bivšoj

¹¹⁰ Todorovićev podnesak o odmjeravanju kazne, par. 5.

¹¹¹ *Ibid.*, par. 6; Podnesak optužbe o odmjeravanju kazne, par. 20-22.

Jugoslaviji u vrijeme počinjenja zločina za koji je optuženi osuđen, umjesto smrtne kazne, predviđaju maksimalnu zatvorsku kaznu od 20 godina.

107. Dilemu da li je time ograničeno diskreciono pravo Pretresnog vijeća da izrekne kaznu veću od 20 godina, razriješilo je Žalbeno vijeće koje je za predmetne odredbe Statuta i Pravilnika dalo tumačenje da, iako pretresno vijeće mora imati u vidu praksu sudova bivše Jugoslavije, njegovo diskreciono pravo u odmjeravanju kazne nije ograničeno tom praksom.¹¹³

¹¹² *Tužilac protiv Duška Tadića*, predmet br. IT-94-1-T, Presuda o kazni, 14. juli 1997., par. 8.

¹¹³ Presuda o žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 20.

IV. KAKO JE PRETRESNO VIJEĆE ODMJERAVALO KAZNU

A. Zaključci

108. Nakon što je ukazalo na relevantne momente koje treba imati u vidu kod određivanja kazne u ovom predmetu, Pretresno vijeće mora razmotriti relativnu težinu koju pritom treba pripisati svakom faktoru.

109. Odbrana insistira na usporedbi ovog predmeta s predmetom *Erdemović*, u kojem je optuženi osuđen na pet godina zatvora na osnovu osuđujuće presude za ubistvo kao krivično djelo kršenja zakona i običaja ratovanja. Taj predmet je u nekim aspektima sličan, s obzirom da je Erdemović takođe priznao krivicu i da je značajno sarađivao sa Tužilaštvom. Naglašeno je, međutim, da je Erdemović osuđen za ubistvo više od 70 muslimanskih civila, dok je Stevan Todorović osuđen za zločin progona zbog ubistva Ante Brandića, kao i za zlostavljanje mnogobrojnih drugih pojedinaca. Na osnovu toga je iznesen argument da petogodišnja kazna zatvora koju je dobio Erdemović, treba da posluži kao mjerilo u ovom predmetu.

110. S tim u vezi, Pretresno vijeće podsjeća na stav Žalbenog vijeća u predmetu *Čelebići*, da je prvenstvena obaveza Pretresnog vijeća “da se kazna individualizira kako bi bila odraz individualnih prilika optuženog i težine zločina.”¹¹⁴ Žalbeno vijeće je u tom predmetu takođe konstatovalo da su, u principu, usporedbe s drugim predmetima u kojima je već donesena konačna presuda često “od ograničene koristi” prilikom odmjeravanja odgovarajuće kazne u konkretnom slučaju.¹¹⁵ Vijeće je posebno konstatovalo sljedeće:

Mada ne osporava tvrdnju da bi trebalo da se očekuje da dva optužena osuđena za slična krivična djela u sličnim okolnostima u praksi neće dobiti suviše različite kazne, razlike su često značajnije od sličnosti tako da olakšavajući i otežavajući faktori diktiraju različite ishode. Na njih se dakle ne treba oslanjati kao na *jedini* osnov za odmjeravanje kazne određenom pojedincu.¹¹⁶

111. Po mišljenju ovog Vijeća, predmet *Erdemović* se jasno razlikuje. Pretresno vijeće je u predmetu *Erdemović* utvrdilo da je optuženi ubistva počinio pod prisilom i da “je postojao stvaran rizik da bi optuženi bio ubijen da nije izvršio naređenje “da likvidira muslimanske civile”.¹¹⁷ U presudi po žalbi je zaključeno da, iako prisila ne može predstavljati potpunu odbranu u slučaju zločina koji je optuženi počinio, ona se može uzeti u obzir kao faktor za ublažavanje kazne.

¹¹⁴ Presuda po žalbi u predmetu *Čelebići*, par. 717.

¹¹⁵ *Ibid.* par. 719.

¹¹⁶ *Ibid.* (kurziv u originalu).

¹¹⁷ Presuda o kazni u predmetu *Erdemović*, str. 17 (eng.). Skrećemo pažnju na to da je Pretresno vijeće primijenilo odluku Žalbenog vijeća da “prinuda ne predstavlja potpunu odbranu za vojnika optuženog za zločin protiv čovječnosti i/ili ratni zločin koji uključuje ubijanje nedužnih ljudskih bića”. Presuda po žalbi u predmetu *Erdemović*, par. 19.

Pretresno vijeće je, u skladu s tim, kod odmjeravanja kazne prisilu uzelo u obzir kao olakšavajuću okolnost.

112. Iako ovaj predmet i predmet *Erdemović* imaju zajedničke elemente, s obzirom da su oba optužena priznala krivicu i da je u oba slučaja utvrđeno da je ostvarena značajna saradnja sa Tužilaštvom, Pretresno vijeće ne može zanemariti ključnu razliku između ova dva slučaja: naime, Pretresno vijeće je u predmetu *Erdemović* uzelo u obzir prisilu kao olakšavajući faktor, što predstavlja element koji u ovom predmetu ne postoji. Zbog toga Vijeće smatra da predmet *Erdemović* nije od pomoći kao “mjerilo” za odmjeravanje kazne u ovom predmetu.

113. Kao što je navedeno gore, zločin progona je sam po sebi vrlo težak. To je jedini zločin protiv čovječnosti u čijem opisu stoji da počinitelj djeluje sa diskriminacionom namjerom, i koji je takve prirode da u sebi sadrži druge zločine. Zbog tih distinktivnih obilježja, zločin progona opravdava težu kaznu.¹¹⁸ Težina krivičnog ponašanja Stevana Todorovića potencirana je njegovim nadređenim položajem, te načinom na koji su zločini počinjeni. Prema tome, po mišljenju Vijeća, njegov zločin je posebno težak.

114. Iako je kod odmjeravanja kazne u ovom predmetu olakšavajućim faktorima pridana značajna težina, Vijeće želi naglasiti da to ni u kom slučaju ne umanjuje težinu zločina koji je Stevan Todorović počinio. Vijeće smatra da su njegovo pravovremeno priznavanje krivice i njegova značajna saradnja sa Tužilaštvom od primarne važnosti kao olakšavajući faktori u ovom predmetu. Štaviše, da nema tih faktora, on bi dobio mnogo dužu zatvorsku kaznu. Vijeće je kod ublažavanja kazne imalo u vidu i izraženo kajanje Stevana Todorovića, koje je prihvatilo kao iskreno.

115. U skladu s tim, Pretresno vijeće Stevana Todorovića osuđuje na kaznu zatvora od deset godina.

B. Uračunavanje vremena provedenog u pritvoru

116. Stevan Todorović se nalazi u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija od svog hapšenja 27. septembra 1998. U skladu sa pravilom 101 (C), vrijeme provedeno u pritvoru mu se uračunava u kaznu, što iznosi dvije godine, deset mjeseci i tri dana. U skladu sa pravilom 102 (A), kazna počinje teći danas.

¹¹⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 785.

V. DISPOZITIV

117. Iz gorenavedenih razloga, uzevši u obzir argumente strana, dokaze iznijete na raspravi za izricanje kazne, Statut i Pravilnik, **PRETRESNO VIJEĆE OSUĐUJE** Stevana Todorovića na kaznu zatvora od deset godina i **UTVRĐUJE** da mu se u kaznu koju izriče Pretresno vijeće uračunavaju dvije godine, deset mjeseci i tri dana do dana izricanja presude o kazni, te eventualno i vrijeme koje će možda provesti u pritvoru do rješenja eventualne žalbe. U skladu s pravilom 103 (C), Stevan Todorović ostaje u pritvoru Međunarodnog suda do okončanja priprema za njegovo odvođenje u državu u kojoj će služiti kaznu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu se mjerodavnim smatra engleski tekst.

/potpisano/

Patrick Robinson, predsjedavajući

/potpisano/

Richard May

/potpisano/

Mohamed Fassi Fihri

Dana 31. jula 2001.

U Hagu,

Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]